

YEMIRU TESFAYE • ANDERS ROOS • BRUCE M. CAMPBELL • FOLKE BOHLIN

Skogsinkomst, försörjningsstrategier och lokal förvaltning av en naturskog i Etiopiens högland

Foto Yemiru Tesfaye

- I ett skogsprojekt i Adaba-Dodola på Etiopiens högland ansvarar människor som bor i skogen för dess skydd och skötsel. Samtidigt har de rätt att använda skogen till brännved, virke, bete och medicinalväxter.
- Skogens roll för människornas försörjning, olika försörjningsstrategier, samt deltagandet och attityderna till skogsförvaltningen undersöktes i en omfattande enkätstudie.
- Skogsprodukterna var den allra största inkomstkällan i området, i form av brännved, virke, ätliga växter eller medicinalväxter. Skogen hjälpte en femtedel av hushållen att komma över fattigdomsgränsen.
- Man kunde urskilja fem försörjningsstrategier med olika inriktning: handel och företagande, boskapsskötsel, jordbruk, en skogsbaserad och en blandad försörjningsstrategi. De två sistnämnda var mest beroende av skogen, och användes främst av de fattigaste grupperna.
- Den mest framgångsrika förvaltningen av skogen fanns nära tätorten. Dessa förvaltningsgrupper var mindre beroende av skogen – och de hade mer utarmade skogar i utgångsläget.
- Människorna var i allmänhet positiva till att arbeta gemensamt med skogsskötseln, exempelvis med plantering, men de ansåg att plantöverlevnaden var för dålig. Studien visar hur uppslutningen påverkas av såväl attityder som vilka förutsättningar man har att bidra till gemensamma arbetsinsatser.

I Etiopien försvann under perioden 2005–2010 årligen 1,1 % av skogsarealen, vilket gör landet till ett av världens värst drabbade av avskogning. Under 20-årsperioden 1990–2010 minskade landets skogar med en femtedel. Denna process förvärras av att Etiopien är ett fattigt land, även i jämförelse med andra afrikanska länder. Det finns få resurser att satsa på återbeskogning och dåliga försörjningsmöjligheter innebär att människor ibland måste röja och odla mark för att överleva.

Under åren har många skogsprojekt genomförts i Etiopien och även i andra utvecklingsländer med syfte att stoppa avskogning. Dessa har ofta antagit ett 'uppifrånperspektiv' och inte beaktat lokalbefolkningens behov av skog (se Faktaruta). Projekten har därför i allmänhet misslyckats. Gradvis har en insikt vuxit fram att en långsiktigt framgångsrik skogsförvaltning bygger på ett lokalt medbestämmande och egen förvaltning.

I Adaba-Dodola i södra Etiopien pågår ett skogsprojekt där grupper av invånare har rätt att utnyttja skogarna. Samtidigt ansvarar de för att skogstillståndet inte försämras. Invånarna måste begränsa uttagen av virke, vakta mot olaglig avverkning och återplantera. På det viset förenas rättigheter med ansvar för skogens långsiktiga skydd.

Fortfarande vet man dock litet om skogens betydelse och värdet av de nyttigheter den kan leverera under bybornas egen förvaltning. Detta är kunskap som är viktig när nya projekt med lokal skogsförvaltning ska påbörjas. Hur stor är exempelvis skogsinkomsten, och vilken betydelse har den för olika inkomstgrupper? Vilka försörjningsstrategier tillämpas och vilken roll har skogen för dessa? Vilka faktorer underlättar, respektive försvårar, den gemensamma förvaltningen? Vad

tycker människorna själva om den lokala förvaltningen (Figur 1)?

Skogsinkomst och fattigdom

Skogsprodukter stod för en tredjedel av inkomsterna både från försäljning av skogsprodukter och självförsörjning av exempelvis ved – andelen av kontantinkomsterna var ännu högre, drygt 50 %. Figur 2 visar att skogsinkomsterna är störst för de hushåll som har den högsta totala inkomsten. Skogsinkomstens relativa betydelse är dock högst för de fattigaste inkomstgrupperna. Det är alltså de fattigaste som är mest beroende av skogen.

Skogsinkomsten hjälpte också en femtedel av befolkningen att komma ovanför fattigdomsgränsen (1 USD/dag). Slutsatsen är att skogen har en central betydelse för att minska fattigdomen i området.

Undersökningen visade vidare att skogsinkomsterna är jämnt fördelade över året, medan jordbruksinkomsterna har en topp just efter skörden (Figur 3). Skogen är därför speciellt viktig för att överbrygga perioder när övriga inkomster är låga, såsom strax före jordbruksskörden.

Skogens roll som en buffert i svåra tider bekräftas också av att den uppgavs vara den viktigaste inkomstreserven vid kris-situationer, såsom vid sjukdom, dödsfall, eller missväxt.

Försörjningsstrategier

Olika hushåll tillämpar skilda försörjningsstrategier beroende på deras respektive tillgångar och förutsättningar. Denna studie särskilde fem olika försörjningsstrategier: handel och företagande, boskapskötsel, jordbruk, samt en skogsbaserad och en blandad försörjningsstrategi. De olika strategierna och skogens roll för de olika inkomststyperna finns åskådliggjorda i Tabell 1.

FAKTARUTA

Lokal skogsförvaltning i Adaba/Dodola och studiens genomförande

Lokal förvaltning av naturskogen i Adaba/Dodola inleddes 1999. Man inrättade förvaltningsgrupper (*wajib*) med upp till 30 hushåll i varje grupp. Medlemmarna i förvaltningsgrupperna ansvarar för den omgivande skogen och utför skogsvård och plantering. De betalar också in en viss avgift för användningen av skogen och har därmed rätt att utnyttja skogen för sina behov av ved, bete och andra skogsprodukter. Medlemmarna kan också bedriva jordbruk i skogen så länge som skogstillståndet inte försämras. Förvaltningsformen har spridits till nya delar av skogsområdet. De viktigaste nyttigheterna från skogen är ved, virke, kolved, grenar, redskap och medicinalväxter. En del av skogsprodukterna säljs till det omgivande samhället på de lokala marknaderna och andra delar används i hushållet. Studien omfattar 22 förvaltningsgrupper med totalt 352 hushåll.

Skogsinkomsterna är särskilt viktiga för de hushåll som tillämpar den 'skogsbaserade' och den 'diversifierade' försörjningsstrategin (Tabell 1). Dessa strategier är också de vanligaste bland de fattiga hushållen. Den handelsorienterade strategin uppvisar en hög total skogsinkomst, men skogen spelar en mindre relativ roll i denna grupp än för de mest skogsberoende strategierna. För de hushåll som inriktas på jordbruk och boskapskötsel är skogsinkomsterna också viktiga, men de har en mindre betydelse i förhållande till de andra inkomstslagen.

Resultaten visar att en skogsförvaltning med syfte att minska fattigdomen måste beakta behoven och förutsättningarna hos olika typer av hushåll. Det är speciellt viktigt att inte försvåra situationen för de mest skogsberoende och resurssvaga hushållen. Samtidigt skulle dessa grupper vinna på att erhålla en större andel av förädlingsvinsterna från skogsprodukterna.

Gemensam skogsförvaltning

Hur mäter man hur väl en gemensam skogsförvaltning fungerar? Ofta har forskare utgått från utvecklingen av naturresursen – om den bevaras eller utarmas. Men då mäter man varken människors engagemang, eller om den lokala skogsförvaltningen möter människors behov. Utvärderingen i denna studie omfattade såväl skogsutveckling som deltagandet i skogsskötseln och hur byborna upplevde utvecklingen av levnadsstandarden.

FIGUR 1. Studiens delar

TABELL 1. Beskrivning av olika försörjningsstrategier. Inkomster avser ETB/person, år.

	Diversifierad	Skogsbruk	Handel	Boskaps- skötsel	Jordbruk
n	96	34	20	48	138
Skogsinkomst	560	1168	788	194	304
Penninginkomst från skogen	334	901	576	82	131
Total inkomst	1343	1547	2312	1387	2002
Diversitetsindex	1,94	1,43	2,41	1,55	1,56
Procent av hushållen under fattigdomsgränsen	42 %	50 %	20 %	29 %	19 %

Enkätstudierna visar att den egna förvaltningen inte har inneburit någon påtagligt upplevd materiell förbättring för den lokala befolkningen. Andelen hushåll som var nöjda med sina levnadsförhållanden under det senaste året, eller som hade upplevt några förbättringar under de senaste fem åren, var låg. Projektet har således inte gjort någon skillnad för deras livstillfredsställelse. Man kan däremot konstatera att avskogningen har bromsats i och med den nya skogsförvaltningen.

De förvaltningsgrupper som hade lyckats bäst hade haft ett sämre skogstillstånd i utgångspunkten; människorna var också här mindre beroende av skogen, de uppvisade en större variation i beroende av skogsinkomst och befann sig i allmänhet närmare tätorten. De grupper som lyckats sämre bodde mer avlågset och de var relativt fattiga och mer beroende av skogen.

Framgången för en gemensam förvaltning av en gemensamhetsskog beror på naturtillgången själv och på egenskaper hos gruppens medlemmar. De mest resurssvaga förvaltningsgrupperna hade både en lägre motivation och färre möjligheter att satsa på mer långsiktig skogsskötsel. Här var den dagliga försörjningen i fokus. En slutsats av delstudien är därför att människor måste ha en viss försörjningstrygghet och buffert för att på allvar kunna engagera sig i en gemensam skogsförvaltning.

Attityder

Slutligen studerades hushållens attityder till och – uppfattningar om – en gemensam skoglig aktivitet: plantering. Medlemmarna i förvaltningsgrupperna visade en positiv attityd till att delta i de gemensamma planteringarna. De menade att det är viktigt att se till att ny skog växer upp för att man ska kunna fortsätta att

använda skogen och dess nyttigheter. Man ansåg också att det är socialt önskvärt och nödvändigt att man deltar i gemensamma arbeten.

Även om människor är övertygade om nyttan av att föryngra skogen tyckte många att det var svårt att åstadkomma en god plantöverlevnad och skydda plantorna mot betesskador. De var också missnöjda med planteringstekniken och många hänvisade till dåliga resultat av tidigare planteringar.

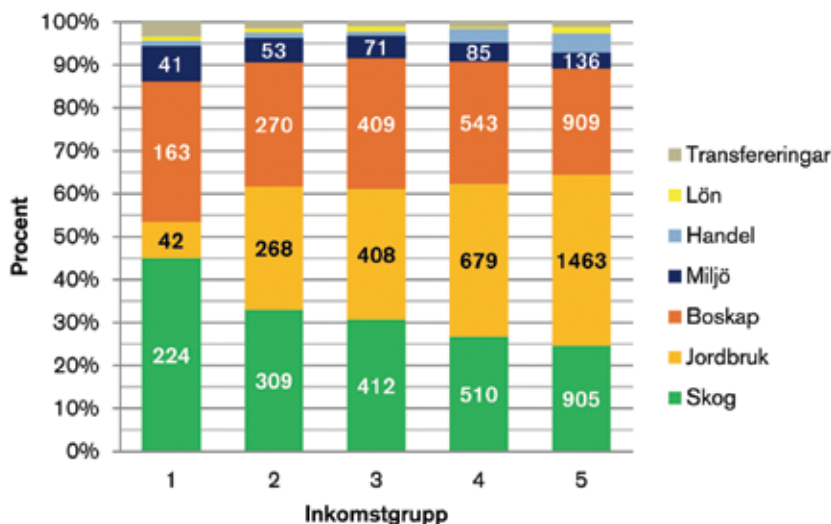
Hushåll med tillgång till stora arealer jordbruksmark och andra tillgångar och bättre utbildning var i allmänhet mer positiva att delta i skogsplantering. De familjer som var mest beroende av skogsinkomsten och som var fattigast var mest negativa till de gemensamma arbetsinsatserna. Synen på om den nya förvaltningsformen hade inneburit bättre livsbetingelser påverkade attityderna och avsikten att delta i gemensamma planteringsarbeten.

Slutsats

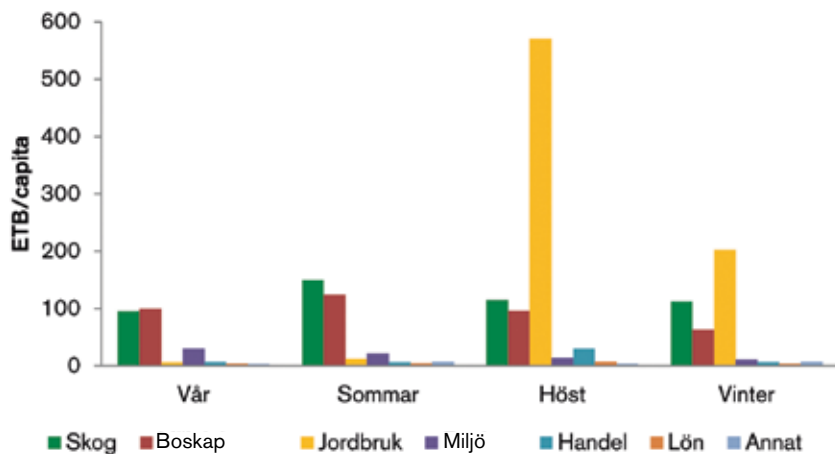
Skogen kan ha en central betydelse för den etiopiska landsbygdsbefolkningen i skogrika områden. Dess relativa betydelse är allra störst för de fattigaste hushållen. Dessutom spelar skogsinkomsterna en viktig roll för inkomstens utjämning över året. De kan också vara en viktig reserv vid tillfälliga inkomstbortfall.

Människor följer olika försörjningsstrategier som i sin tur beror på deras förutsättningar och tillgångar. I vår studie utmärkte sig två olika försörjningsstrategier – den diversifierade och den skogsinriktade – genom att de var speciellt beroende av skogsinkomster.

Framgången i den gemensamma förvaltningen bör mätas med avseende på såväl skogsutveckling, deltagande

FIGUR 2. Inkomstslag för olika inkomstgrupper (1=lägsta inkomstgruppen ...5=högsta inkomstgruppen). De fem grupperna är lika stora, dvs. 20 % av hushållen finns i varje grupp. Siffror i figuren visar ETB/person, år (1 ETB = 1 Etiopisk Birr = 0,39 SEK).

FIGUR 3. Fördelning av olika inkomstslag över året.

som livskvalité. Det visade sig att en viss kategori av förvaltningsgrupper var mest framgångsrika – de som bodde närmast tätorten, där skogen redan hade hunnit bli försämrad, där skogsberoendet var lågt och den totala inkomsten högre.

Det finns en god uppslutning bakom de gemensamma planteringsaktiviteterna men man är missnöjd med den planteringsteknik man blivit hänvisad till och resultaten av tidigare planteringar.

Studien aktualiserar fyra centrala faktorer av stor betydelse för framgången för lokal skogsförvaltning i utvecklingsländer:

Man måste bedöma och kvantifiera skogsinkomsternas betydelse och identifiera de grupper som är mest skogsberoende. Hushållens olika försörjningsstrategier måste urskiljas för att förvaltningsformer och rådgivning ska bli framgångsrika. Vidare bör förvaltningen även ta hänsyn till de allra fattigaste hushållen. Om förvaltningen bygger på lokalt medbestämmande måste man se till att det finns flexibilitet och ett reellt medbestämmande. Mäniskors synpunkter måste beaktas för att förebygga konflikter och för att tilltron till skogsförvaltningen inte ska urholkas.

Foto Yemiru Tesfaye

Ämnesord

Naturskog, skogsförvaltning, co-management, samfällid skogsskötsel.

Läs mer

Tesfaye, Y. 2011. Participatory forest management for sustainable livelihoods in the Bale Mountains, Southern Ethiopia. *Acta Universitatis agriculturae Sueciae* nr 2011:64. ISBN 978-91-576-7608-5.
 Yemiru, T., Roos, A., Campbell, B.M. & Bohlin, F. 2010. Forest incomes and poverty alleviation in a participatory forest management arrangement in the Bale Highlands, Southern Ethiopia. *International Forestry Review* 12(1): 66–77.

Författare

Yemiru Tesfaye är SkogD vid institutionen för skogens produkter, SLU, Box 7008, 750 07 Uppsala
 Tyemiru@yahoo.com

Anders Roos är professor vid institutionen för skogens produkter, SLU, Box 7008, 750 07 Uppsala
 Anders.Roos@slu.se

PhD Bruce M. Campbell är programdirektör vid CGIAR Research Program on Climate Change, Agriculture and Food Security (CCAFS) DK-1958 Frederiksberg C, Danmark
 brca@life.ku.dk

Folke Bohlin är forskare vid institutionen för skogens produkter, SLU, Box 7008, 750 07 Uppsala
 Folke.Bohlin@slu.se

FAKTA SKOG • Rön från Sveriges lantbruksuniversitet

Redaktör: Göran Sjöberg, 090-786 82 96, Goran.Sjoberg@slu.se, SLU, Fakulteten för skogsvetenskap, 901 83 Umeå

Ansvarig utgivare: Tomas Lundmark, 090-786 82 38, Tomas.Lundmark@slu.se

Webb: www.slu.se/forskning/faktaskog

Prenumeration: 15 nummer per år för 340 kronor + moms.

SLU Publikationstjänst, Box 7075, 750 07 Uppsala, 018-67 11 00 • Publikationstjanst@slu.se

Danagård LiTHO, Linköping 2012

ISSN: 1400-7789 © SLU

